

כיתה
ב'

מתגברות, מתחשבות ומגלות כמה טוב להיות אחראיות

רציונל

עצם ההימצאות בחברה יוצרת מאליה בין השאר אי-הסכמות וחיכוכים, כפי שקבעו חז"ל "כשם שאין פרצופיהם שווים אין דעותיהם שוות" (סנהדרין, ל"ח: ע"א). קונפליקטים רבים מתגלים במערכות היחסים שבין יחידים, קבוצות, חברות, ארגונים ומדינות על רקע התנגשויות בין צדדים בעלי צרכים, אינטרסים, רגשות, דעות, אמונות או ערכים שאינם מתיישבים אלו עם אלו.

קונפליקטים אלו מעמידים אותנו בניסיון לעבוד על מידותינו, כפי שמתחייב מהציווי של "והלכת בדרכיו" המכוון אותנו להידמות לקב"ה במידותינו "מה הוא רחום אף אתה רחום [...]" מה הוא ארך אפיים אף אתה" (ספר המצוות לרמב"ם, עשין ח', ספר החינוך מצווה תרי"ב). מעבר לכך, היכולת להתמודד עם חילוקי דעות המאפיינים כל חברה, עשויה לשמש יסוד לרכישת מידות טובות רבות ולהוביל לדרכי התנהגות חברתית חיוביות נוספות.

תורתנו הקדושה סללה לנו דרך להתמודד עם מצבים המאופיינים בחילוקי דעות וביחכוכים באמצעות מצוות מפורשות המתייחסות לשלבים שונים בקונפליקט:

א. השלב הראשון - מצוות "ואהבת לרעך כמוך" - חיין קודמים

התורה מדריכה אותנו לנהוג בדרך כלל בהעדפה של הדאגה לצרכים האישיים שלנו על פני אלה של זולתנו. אולם, כאשר הדאגה לצורכי הזולת אינה באה על חשבוננו, אנו מחויבים לעזור לזולתנו (לעיתים אף ראוי לחרוג מכלל זה ולהעדיף את צורכי חברינו על פני צרכינו).

ב. השלב השני - "והלכת בדרכיו" - התמודדות עם כעסים

איסור על כעס וחיוב יישוב הדעת מקנים לנו כלים להתמודדות עם כעסים באמצעות בחינה מושכלת של המצב ובחירת הדרך הנכונה לתגובה שאותה יש לנקוט.

ג. השלב השלישי - "בצדק תשפוט עמיתך" - לימוד זכות ופרטיו

במצבים שבהם אנו חשים שנעשה כלפינו עוול, מחייבת אותנו התורה "בצדק תשפוט עמיתך". כלומר, לבדוק שוב את הנתונים לפני ההחלטה שהזולת פגע בנו.

ד. השלב הרביעי - מצוות "הוכח תוכיח את עמיתך" - תוכחה

אף שניסינו ללמד זכות אך לא מצאנו כל נקודה כזאת, עדיין מוטלת עלינו החובה לשמוע את דברי הצד האחר, ולאחר מכן מוטלת עלינו חובת התוכחה, שצריכה לבוא לידי ביטוי על-פי פרטי הליכות רבים כמו אמירתה בדרך כבוד וכד'.

ה. השלב החמישי - ותרנות או התמודדות על-פי דרכי התורה

לאחר התוכחה תיתכנה על-פי התורה שתי אפשרויות פעולה:

1. ותרנות (במידה שאנו מסוגלים לעשות זאת מתוך השלמה מלאה).

2. הפניית תלונה לגורם חיצוני על מנת לבקש את התערבותו.

ו. השלב השישי - איסור "לא תיקום ולא תיטור"

איסור זה, המלווה בפרטים רבים, מלמד אותנו כיצד להימנע מהתחשבנויות עם אלה שפגעו בנו, ומקנה לנו דרכים להשלמה עם המצב.

ז. השלב השביעי - "לא תשנא את אחיך בלבבך"

איסור זה משלים את השלב הקודם, והוא עוסק באיסור לפתח שנאה על גילוייה השונים כלפי אלה שפגעו בנו.

"אין דבר טוב ואין שלום יוצא מתוך מריבה" (שמות רבה, ל')

מערכי השיעור הבאים מציגים בפני התלמידות מחד-גיסא את הידע הנדרש על אודות דרך ההתנהגות הראויה על-פי התורה במצבי קונפליקט, ומאידך-גיסא מובילים את התלמידות לתרגול הליכות אלה ולהתנסות מעשית בהן.

גילויי התחשבות בזולת, הבנה, ותרנות, סובלנות והקשבה - הם חלק ממערך דרכי התנהגות חיוביות הנרכשות באמצעות אימון ותרגול בנושא ניהול קונפליקטים באמצעות שיח, שבו מתבררות הדרכים לגלות איפוק במצבים שבהם מתעורר קונפליקט. לדוגמה: הימנעות מאימפולסיביות, ויתור ונסיגה, ערנות לצורכי האחר והתחשבות בו, שימוש בשפה מכבדת, חיפוש אחר פתרון מקדם לבעיה שבעקבותיה התעורר הקונפליקט, דיבור פנימי ושכנוע עצמי בדבר חשיבותה של התגובה המתונה.

תרגול דרכי ההתנהגות הללו בחיי המעשה - באופן ההתמודדות עם קונפליקטים המתעוררים בחברה - עשוי להניע את היחיד לעבוד באופן מתמיד על מידותיו ולתרום לשינוי בהתנהלותו במצבים אלו.

מטרות

- בחינת תפיסות עולמן של התלמידות ביחס לאחריות הפרט והקבוצה במצבי קונפליקט.
- העלאת המודעות להשפעותיהם של הפוגעים, הנפגעים והסביבה על התפתחות הקונפליקט.
- בחינת דרכי ההתנהגות המעידות על גילוי אחריות בניהול הקונפליקט.

מודל ההפעלה

מהלך ליצירת צרור המפתחות "מתגברים, מתחשבים ומגלים כמה טוב להיות אחראים".

האזנה לסיפורה של רינה מכיתה ב' בבית-ספר "הלב" המתארת את שקרה לה אתמול בהפסקה.

מנהלות את הקונפליקט באחריות?

בהפסקות אני אוהבת לשבת לבדי במסדרון הסמוך לדלת הכיתה ולהרכיב פאזלים. אני תמיד בוחרת לי את הפאזלים הקשים ביותר להרכבה בפינת המשחקים, אלה שמורכבים מחלקים קטנים רבים. וכך עשיתי גם אתמול. לקחתי פאזל חדש שמעולם לא הרכבתי, התיישבתי במסדרון במקום הקבוע שבו אני נוהגת לשחק בכל יום והתחלתי להרכיב את הפאזל.

צירפתי בהנאה חלק ועוד חלק ועוד חלק... עד ששוב קרה מה שקרה לי אתמול ושלשום ולפני שבוע: אחת הילדות שרצה במסדרון פיזרה את כל חלקי הפאזל לכל עבר.

הפעם הייתה זאת לאה שמיהרה לאולם ההתעמלות ורגלה נתקלה בפאזל. דרשתי מלאה לאסוף את כל החלקים שפיזרה. אבל היא טענה, שהיא לא מתכוונת לעשות זאת, כי היא אינה אשמה במה שקרה והוסיפה בזלזול: "זו אשמתך! את תמיד משחקת באמצע המסדרון. את חושבת שכאן זה החדר הפרטי שלך??? את כנראה שוכחת שבמסדרון יש עוד ילדות שרוצות לעבור בו ולשחק".

מנהלות את הקונפליקט באחריות?

המשך

כעסתי מאוד. איך היא יכולה להאשים אותי? היא זו שרצה בחוסר זהירות במסדרון ופיזרה את כל החלקים.
השתדלתי להשיב לה בצורה רגועה, אך לא הצלחתי להתגבר על הכעס וצעקתי עליה:
"זכותי לשבת כאן! אם היית מתחשבת באחרים ומסתכלת לאן שאת רצה, זה לא היה קורה".

לאה התעלמה מדבריי, הפנתה לי את הגב והמשיכה לרוץ לכיוון האולם.
דמעות התחילו לזלוג מעיניי. חברות מהכיתה הבחינו בכך וניגשו אלי.
הן ניסו לעודד אותי והציעו לעזור לי לאסוף את חלקי הפאזל שהתפזרו במסדרון.

כשנשמע הצלצול להיכנס לכיתה נשארתי עדיין מתוסכלת ועצובה:
שוב רבתי עם חברה שהרסה לי את ההנאה שבהרכבת הפאזל: לפני שבוע זה קרה לי עם
שושי, אתמול עם שרית והיום עם לאה.
אולי תוכלנה להסביר לי למה בכל פעם שזה קורה, העניין מתפתח לצעקות ולהאשמות???

מעגל ראשון: מעגל קשרי פרט קבוצה - ניהול קונפליקטים

ב'

מפתח הלי"ב
החינוך לחיים בחברה

מפתח הלי"ב - תוכנית חברתית-ערכית לבתי-הספר היסודיים לבנות במגזר החרדי
משרד החינוך, המחוז החרדי והמחלקה לחינוך לחיים בחברה באגף לחינוך יסודי

אחריות על ההתנגשות

שוחחנה בעקבות הטקסט "מנהלות את הקונפליקט באחריות?"
באירוע שעליו מספרת רינה מתואר מצב של קונפליקט.

ברונה:

- היכן התרחש הקונפליקט? מתי?
- מי הן הדמויות שביניהן התרחש הקונפליקט? מה קרה במפגש ביניהן?
- מה הרגישה כל אחת מהדמויות במהלך הקונפליקט?
- מי לדעתך יכולה להיחשב כפוגעת בקונפליקט שאותו תיארה רינה? מי יכולה להיחשב כנפגעת? נמקנה.
- כיצד בחרה רינה להתנהג בזמן הקונפליקט? למה גרמה התנהגות זו? מדוע?
- כיצד בחרה לאה להתנהג בזמן הקונפליקט? למה גרמה התנהגות זו? מדוע?
- ילדות שהיו במסדרון באותה עת נחשבות גם הן כשותפות לקונפליקט ונקראות "הסביבה".
- כיצד התנהגו? מה דעתך על התנהגות זו?

"אולי תוכלנה להסביר לי למה בכל פעם שזה קורה העניין מתפתח לצעקות ולהאשמות???"

יעצנה לרינה ולחברותיה כיצד תוכלנה לגלות אחריות ולנהל את הקונפליקט תוך הימנעות מצעקות ומהאשמות הדדיות?

התייחסנה לאופן שבו על הפוגעת, על הנפגעת ועל הסביבה לנהל את השיח (טון דיבור, שפה, צורת הפנייה) ולהתנהג (הימנעות מהאשמות הדדיות, התחשבות ברגשות, הושטת עזרה).

אחריות מגלות, ובנועם את הקונפליקט מנהלות

1. קראנה את רשימת דרכי ההתנהגות שלפניכן, ומחקנה את הדרכים שאינן עוזרות לשותפות לגלות אחריות בניהול הקונפליקט.
2. בדוקנה את עצמכן: איזו מילה חשובה אפשר ליצור מהאותיות המופיעות במשולשים שנותרו?

להאשים	ה	לדרוש	ש
להכיר בחלק שלי בעניין	ו	לבקש	א
להתחשב ברגשות השותף	ו	להשתמש במילים מכבדות	ח
להתעלם מרגשות השותף	ת	להשתמש במילים המביעות חוסר כבוד	ל
להימנע מלהושיט עזרה	מ	לדבר בטון נעים	ר
להושיט עזרה	ת	לצעוק	ג

3. בחרנה מתוך דרכי ההתנהגות את אלה שיכולות לעזור לשותפות לגלות אחריות בניהול הקונפליקט, התנהגות שעליה הייתן מבקשות להמליץ לרינה או ללאה.
4. המחזנה קטע מתוך סיפורה של רינה ושלבנה בו את ההתנהגות שעליה אתן ממליצות.

התכוננה להציג במליאה את הקטע שבחרתן.

מתגברות מתחשבות ומגלות כמה טוב להיות אחראיות

- המחזת דרכי ההתנהגות המעידות על גילויי אחריות בניהול הקונפליקט.
- הבאנה דוגמאות לקונפליקטים המתרחשים בחברת הבנות בכיתתן בזמן ההפסקה, ובחנה, אילו מהדרכים שהצגתן יכולות לעזור לכן לגלות אחריות בניהול קונפליקטים כאלה.
- במצבי קונפליקט חשוב שכל השותפות תתגברנה ותחשובנה כיצד יכולות דרכי ההתנהגות לסייע לכן במצבי קונפליקט.

קראנה את הטקסט "מתגברות מתחשבות ומגלות כמה טוב להיות אחראיות":

זהינה קשרים בין הדברים שעליהם שוחחתן לבין הכתוב בטקסט. נסינה לחבר לטקסט מנגינה שתעזור לכן לזכור "כמה טוב להיות אחראיות".

מתגברות מתחשבות ומגלות כמה טוב להיות אחראיות

- נסחנה שלוש דרכי התנהגות מתוך אלו שעליהן שוחחתי - וכתבנה אותן על גבי המפתחות שלפניכן. צורנה את צרור המפתחות "מתגברות, מתחשבות ומגלות כמה טוב להיות אחראיות"

מעגל ראשון: מעגל קשרי פרט קבוצה - ניהול קונפליקטים

ב'

מפתח הלב
החינוך לחיים בחברה

מפתח הלב - תוכנית חברתית-ערכית לבתי-הספר היסודיים לבנות במגזר החרדי
משרד החינוך, המחוז החרדי והמחלקה לחינוך לחיים בחברה באגף לחינוך יסודי

עזרים למורה: מעגל קשרי פרט קבוצה - ניהול קונפליקטים

ט

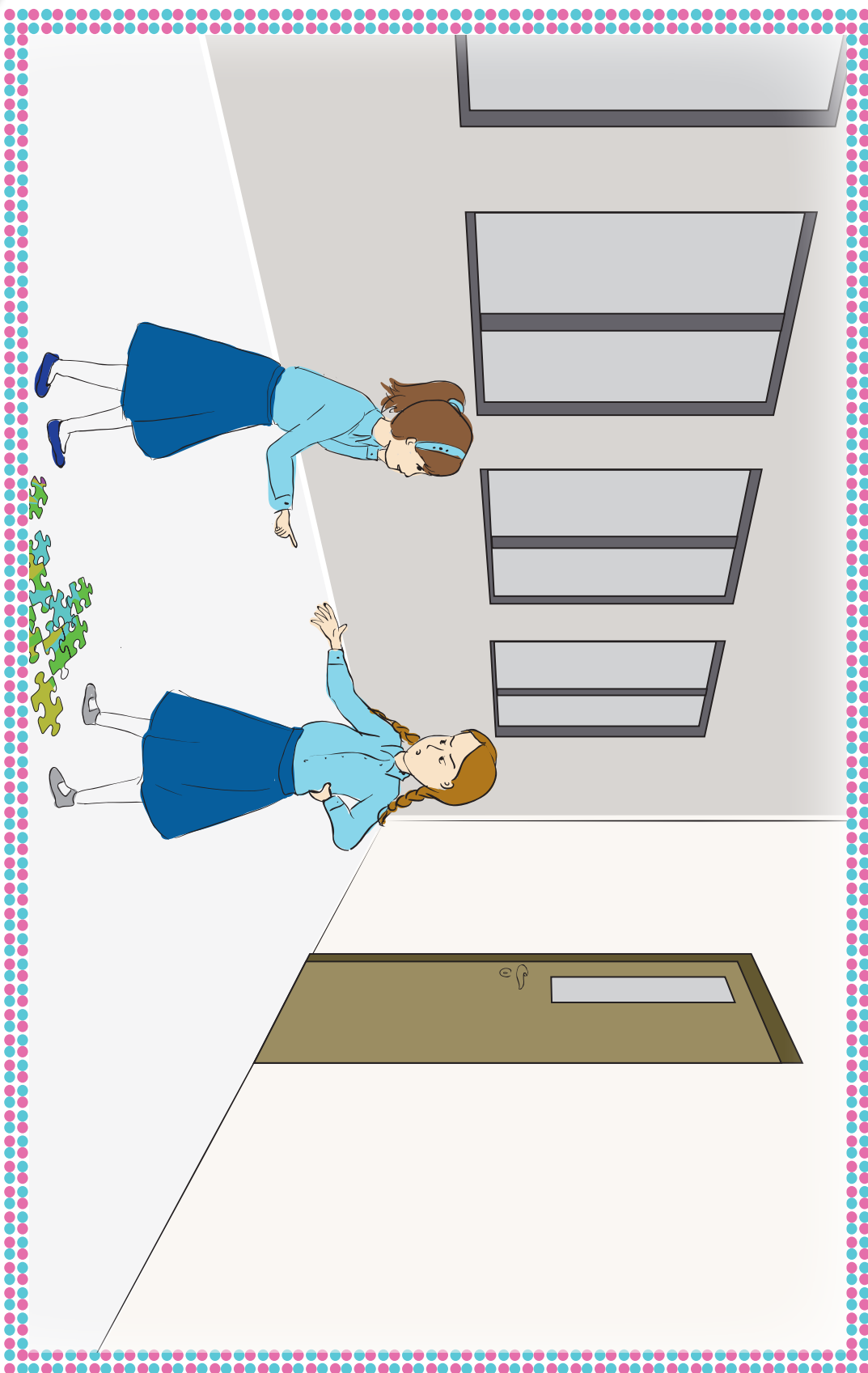
עזרים למורה: מעגל קשרי פרט קבוצה - ניהול קונפליקטים

ט

עזרים למורה: מעגל קשרי פרט קבוצה - ניהול קונפליקטים

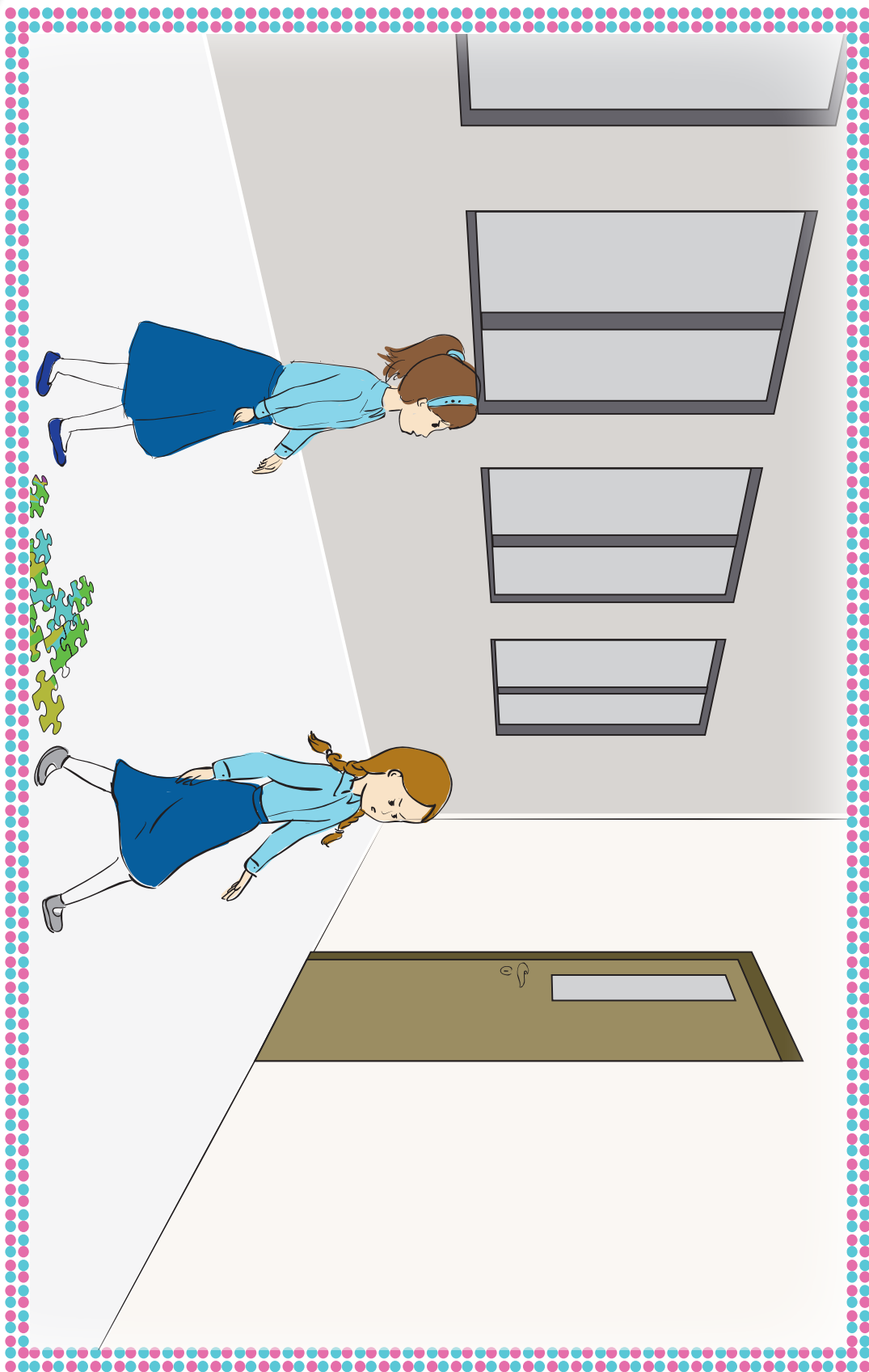

ט

עזרים למורה: מעגל קשרי פרט קבוצה - ניהול קונפליקטים

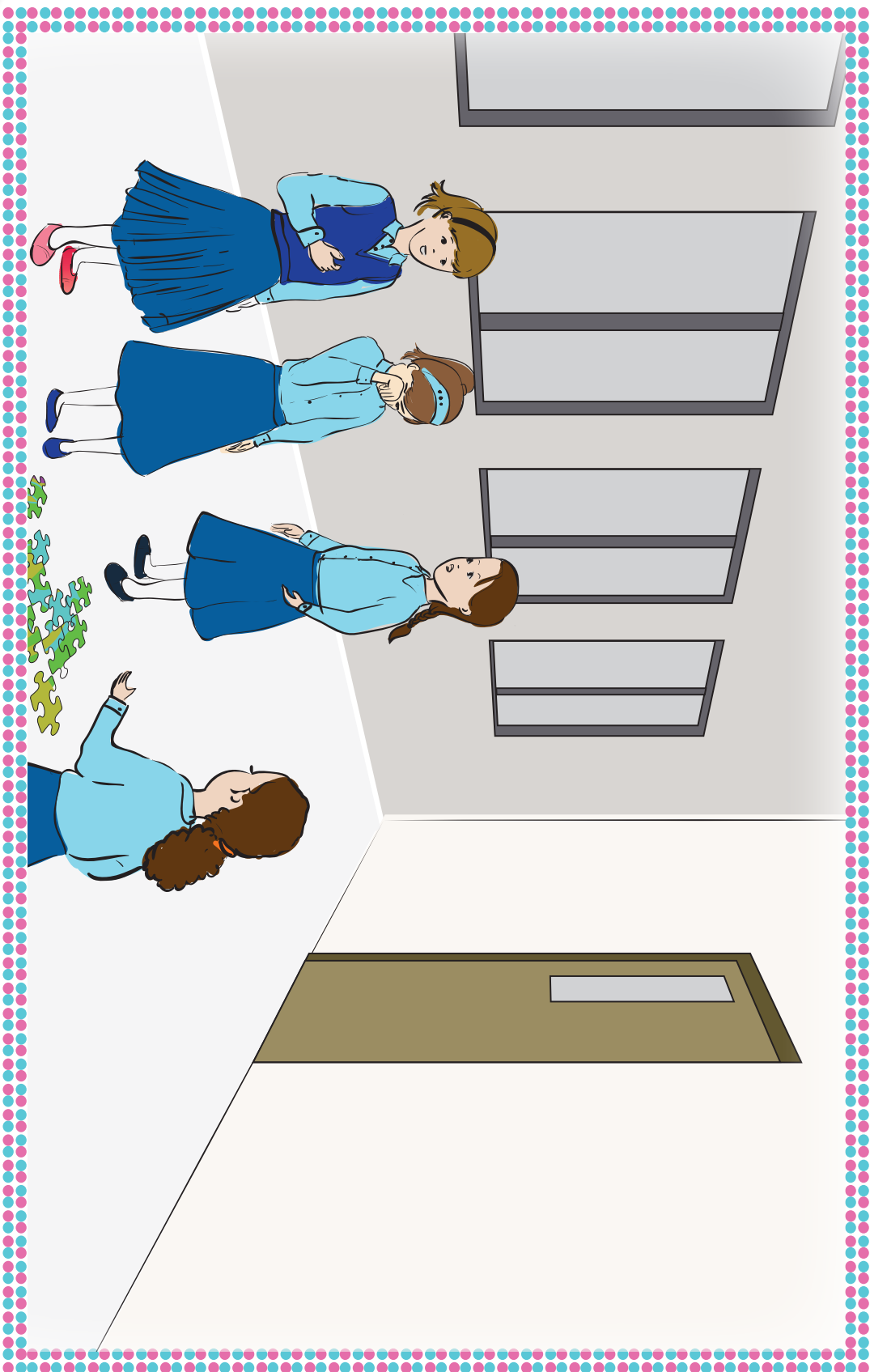

ט

עזרים למורה: מעגל קשרי פרט קבוצה - ניהול קונפליקטים

ט

עזרים למורה: מעגל קשרי פרט קבוצה - ניהול קונפליקטים

להאשים	ה	לדרוש	ש
להכיר בחלק שלי בעניין	ו	לבקש	א
להתחשב ברגשות השותף	ו	להשתמש במילים מכבדות	ח
להתעלם מרגשות השותף	ת	להשתמש במילים המביעות חוסר כבוד	ל
להימנע מלהושיט עזרה	מ	לדבר בטון נעים	ר
להושיט עזרה	ת	לצעוק	ג

מתגברות מתחשבות ומגלות כמה טוב להיות אחראיות

עזרים למורה: מעגל קשרי פרט קבוצה - ניהול קונפליקטים

בידינו כמה מפתחות
המסייעים לפתוח לבבות,
ובכל קונפליקט ואי-הסכמה
הם עוזרים למנוע כאב ופגיעה.
רק זאת חברות יש לזכור:
אם נגלה אחריות
ונשמור את הכוח למשהו טוב
יישאר לנו הכוח לאהוב.

עזרים למורה: מעגל קשרי פרט קבוצה - ניהול קונפליקטים

